

ENİS DOKO | enis.doko@gmail.com

DOSYA | MAKALE

BATI'NIN ENTELEKTÜEL ÇÖKÜŞÜ

İSRAİL GAZZE'YE YÖNELİK SALDIRILARINDA NEREDEYSE AKLA GELEBİLECEK TÜM SAVAŞ SUÇLARINI İŞLEDİ. TÜM BU SAVAŞ SUÇLARI KARŞISINDA BATI ÜLKELERİ BÜYÜK ORANDA SESSİZ KALMIŞ DURUMDA. GÖRÜNEN O Kİ AVRUPA'DA HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ VAR AMA BU ÜSTÜNLÜK İSRAİL ÜSTÜ DEĞİL!

Son zamanlarda Avrupa, geleneksel Batı değerlerinden uzaklaşmanın sinyali olabilecek, ince ama derin bir dönüşüme tanık oluyor. Uzun zamandır modern demokrasinin, insan haklarının ve liberal ideallerin beşiği olarak kendini tanıtan bu kıta, artık karmaşık sosyo-politik değişimlerle boğuşan bir yol ayrımında. Son günlerde Gazze’de yaşanan vahşet karşısında özellikle siyasilerin benimseydiği tutum bu kıtanın bir zamanlar savunduğu değerlerle uyumunda önemli bir değişime işaret ediyor.

Elbette Batılı siyasiler demokrasi, özgürlük, insan hakları gibi kavramları kullanmaya ve Batı geleneğine sahip çıkmakla övünmeye devam ediyorlar. Ancak bu övünme içi doldurulabilir bir şey mi, yoksa basit bir sözel retorik mi? Ben bunun gittikçe ucuz bir retoriğe dönmeye başladığı kanaatindeyim. Bu yazıda kısaca bunun nedenlerine değinmeye çalışacağım.

Batı’nın övündüğü değerlerin başında ifade özgürlüğü gelir. İfade özgürlüğü, bireylerin hükümet müdahalesine maruz kalmadan kendilerini ifade etmelerine olanak tanıyan temel bir insan hakkıdır. Demokratik toplumların temel taşıdır ve İnsan Hakları Evrensel Beyanname ve birçok ulusal anayasalar ile koruma altına alınmıştır. İfade özgürlüğü, kişinin düşünce, fikir ve görüşlerini sözlü, yazılı, sanat yoluyla veya diğer iletişim araçlarıyla ifade etme hakkını kapsar.

Kişiler herhangi bir hükümetin politikası ve liderlerini açıkça eleştirme hakkına sahip olmalıdır, İsrail ve Netanyahu da dâhil. Protesto hakkı bir ifade özgürlüğü türüdür. Protesto, bireylerin ve grupların özellikle siyasi, sosyal ve ekonomik konulardaki görüşlerini, endişelerini ve taleplerini

İsrail’in Gazze’de El-Megazi Mülteci Kampı’nda bir eve düzenlediği saldırıda çoğu kadın ve çocuk 21 kişi hayatını kaybetti. Saldırı sonucu aralarında çocuk ve bebeklerin de bulunduğu yaralılar, Akşa Şehitleri Hastanesi’ne kaldırıldı. (Ashraf Amra/ Anadolu Ajansı)

**BATI DÜNYASININ
DİĞER ÖVÜNDÜĞÜ
KAVRAMLARDAN
BİRİ EŞİTLİKTİR.
BATILI ÜLKELERİN
BU KONUDAKİ
GEÇMİŞ KARNESİ
PEK PARLAK DEĞİL.
ANCAK FİLİSTİN
GÜNDEMİNDE O
KARNEYE BİR KIRIK
DAHA YAZILDI.
BATININ ÖVÜNDÜĞÜ
AMA FİLİSTİN ZULMÜ
KARŞISINDA BOŞA
DÜŞEN BİR DİĞER
İDDİASI DA HUKUKUN
ÜSTÜNLÜĞÜDÜR.**

kamuya açık bir şekilde ifade etmelerine olanak tanır. Bu ifade biçimi hem hükümete hem de kamuoyuna mesajların iletilmesi açısından önemlidir.

İfadeyi yasaklamak son çare olmalıdır

İfade özgürlüğünün en klasik savunucusu John Stuart Mill’dir. Mill’in ünlü eserlerinden Özgürlük Üzerine (1859) en önemli batı klasiklerindedir. Mill ifade özgürlüğünün sadece “Zarar İlkesi” ile sınırlandırılabilirliğini söyler. Bu prensibe göre, uygar bir toplumun herhangi bir üyesi üzerinde, kendi isteği dışında güç kullanmanın tek gerekçesi, başkalarına zarar verilmesini önlemektir. Mill’in vurgusu “zarar” kelimesi üzerindedir; bireylerin eylemlerinin ancak başkalarına zarar vermesi durumunda sınırlandırılması veya kısıtlanması gerektiğini savunur. Bu ilke, devletin gereksiz müdahalesine karşı bireysel özgürlüğün savunulmasını gerektirir.

Protestolar bağlamında Zarar İlkesi belirli koşullar altında devreye sokulup protestoların devlet tarafından yasaklanmasında kullanılabilir. Birincisi eğer bir protesto bireylere veya gruplara karşı doğrudan şiddeti teşvik ediyorsa bu durumda müdahale edilebilir. İkincisi protestoların yapılaş şekli kamu güvenliğini tehlikeye atmamalıdır. Mesela bir hastanenin acil giriş kapasitesini kapatarak protesto yapılmaz.

17 Ekim 2023'te güney Gazze Şeridi'ndeki Han Yunus'taki bir hastanenin önünde İsrail'in hava saldırısında öldürülen Filistinli çocuk Yousif Aziz. Binlerce aile Salı günü sığınmak için Gazze'nin dolup taşan hastanelerine akın etti. İsrail ordusunun bitmek bilmeyen bombardımanından, (MOHAMMED ADNAN/AFP)

Üçüncüsü - bu gerekçeyi kabul etmeyenler de mevcuttur - protestolar bireylerin mülklerine zarar veriyorsa sınırlandırılabilir. Bunlar dışında bir protesto sınırlandırılmaz. Mill'in ilkesi, fiili zarar ile salt rahatsızlık veya gücenme arasında ayırım yapar. Protestolar sıklıkla rahatsızlığa veya gücenmeye neden olur, ancak bu tek başına onların bastırılmasını haklı çıkarmaz. Ayrıca protestolar yalan bilgiye dayandığı iddiası ile bile sınırlandırılmaz. Mill yanlı görüşlerin bile doğru inançlara meydan okuyarak ve geliştirerek gerçeğin arayışına katkıda bulunduğunu savundu. İfadeyi yasaklamak her zaman son çare olmalıdır.

Batı hala Mill'in görüşlerine sahip çıktığını söylesede Filistin konusunda sınıfta kaldı. Fransa ve Almanya gibi kıta Avrupa'sının kalbi sayılan ülkelerde Filistin lehindeki protestolar yasaklandı. İnsanların kendini ifade etmede kullandıkları bazı sembollere sınırlama getirildi. Oysa bu barışçıl protestoların hiçbiri yukarıda saydığımız zarar ilkesinin sınırlarına takılmaz. İdeal bir özgürlükçü devlette bu protestoların sınırlanması düşünülemez bile. Çeşitli sosyal medya platformları ve bazı internet siteleri kullanıcıların ifadelerini sınırladılar, videolara erişim yasağı getirip sansüre başvurdular. Mill bunları görse ikiyüzlülük karşısında utanırdı!

Batı'nın karnesindeki kırıklar artıyor

Batı dünyasının diğer övündüğü bir kavram eşitliktir. Eşitlik, geçmişleri, kimlikleri veya statüleri ne olursa olsun tüm bireylerin eşit haklara, fırsatlara ve muameleye sahip olması gerektiği ilkesini ifade eder. Eşitliğin önemli bir yönü etnisite ile ilgilidir. Buna göre tüm ırk

ve etnik kökenlerden bireylerin eşit hak ve fırsatlara sahip olması, ırk veya etnik kökene dayalı ayrımcılığa maruz kalmaması gerekir. Batılı ülkelerin bu konudaki geçmiş karnesi pek parlak değil. Ancak Filistin gündeminde o karneye bir kırık daha yazıldı.

Batı'nın Ukrayna'ya tavrı ile Filistin'e karşı tavrı kıyaslanamayacak kadar farklı. ABD'nin ateşkes talebini veto etmesi bunun net örneği. Ukrayna için yeterli görülen koşullar Filistin için yeterli görülmedi. Veto bize ABD nezdinde Ukraynalıların hayatlarının Filistinlilerinkinden daha değerli olduğunu ima ediyor. Rusya'yı Ukrayna'da sivilleri öldürmekle suçlayan, yaptırım yapan ülkeler, söz konusu İsrail eylemleri olunca sus pus. Bu ikiyüzlülüğün arkasında eşitlik değerine gerçek anlamda bir inanç olmaması yatıyor kanaatimce.

Batının övündüğü ama Filistin zulmü karşısında boşa düşen bir diğer iddiası hukukun üstünlüğüdür. Hukukun üstünlüğü Batı hukuk ve siyaset felsefesinin temel bir ilkesidir. Devletin kendisi de dâhil olmak üzere, kamu ve özel tüm bireylerin, kurumların ve kuruluşların, kamuya açık olarak yayınlanan, eşit şekilde uygulanan ve bağımsız olarak karara bağlanan ve uluslararası insan hakları normları ve standartlarıyla tutarlı yasalara karşı sorumlu olduğu anlamına gelir. Uluslararası düzeyde hukukun üstünlüğü, silahlı çatışmalar sırasındaki eylemlerin, acıyı sınırlamak ile sivilleri korumak için tasarlanmış kural ve normlara tabi olduğu ilkesini içerir. Savaş yasaları (jus in bello), savaş esirlerine muamele, sivillerin korunması ve belirli silah ve taktiklerin yasaklanması da dâhil olmak üzere, savaş sırasında neyin yasal olduğuna ilişkin belirli yönergeler belirler. Bu

JÜRGEN HABERMAS

**JÜRGEN HABERMAS
ALMANYA'DAKİ
YAHUDİLERİN ANTI-
SEMİTİK TEPKİLER
GÖRMESİNDEN,
SOKAKTA RAHAT
YÜRÜYEMEMELERİNDEN
ENDİŞE EDİYOR.
YAHUDİLERİN TEPKİ
GÖRMEDEN ALMAN
SOKAKLARINDA
YÜRÜMESİ, FİLİSTİNLİ
ÇOCUKLARIN YAŞAMASI
KADAR ÖNEMLİ DEĞİL
HERHALDE Kİ ONLARA
PEK DEĞİNİYOR.**

RUSYA'YI UKRAYNA'DA SİVİLLERİ ÖLDÜRMEKLE SUÇLAYAN, YAPTIRIM YAPAN ÜLKELER, SÖZ KONUSU İSRAİL EYLEMLERİ OLUNCA SUS PUS. BU İKİYÜZLÜLÜĞÜN ARKASINDA EŞİTLİK DEĞERİNE GERÇEK ANLAMDA BİR İNANÇ OLMAMASI YATIYOR KANAATİMCE.

yasaları ihlal etmek savaş suçudur ve müdahale gerektirir.

İsrail'in savaş suçları ve Batı'nın suskunluğu

İsrail Gazze'ye yönelik saldırılarında neredeyse akla gelebilecek tüm savaş suçlarını işledi. İsrail sivil hedefleri vurmaktan kaçınmazken, bu yazının kaleme alındığı zamanda 4 bini çocuk, 10 binin üstünde Filistinliyi öldürdü. Bu açıkça savaş suçudur.

İsrail tıbbi tarafsızlığı da ihlal etti. Tıbbi tarafsızlık, savaş zamanlarında tıbbi hizmetlere müdahale edilmemesi ilkesidir. Hastanelere, ambulanslara ve sağlık personeline saldırılamaz, savaşa dâhil edilemez. İsrail çatışmalar sırasında 94 adet hastane saldırısı düzenledi, 29 sağlık çalışanı hayatını kaybetti. Ne yazık ki muhtemelen bu yazı yayınlandığında bu sayılar artmış olacak.

Bu suçlarını örtbas etmek için İsrail hastanelerin askeri üst olarak kullanıldığını, dolayısı ile korum statüsünü kaybettiğini iddia etse de bu iddiasını delillendirmek için yeterli kanıt sunamadı. Dahası İsrail'in bir hastanenin koruma statüsünü kaybedip kaybetmediğine tek taraflı olarak karar verme yetkisi de yok. Dolayısı ile bu saldırılar da tartışılmaz bir şekilde savaş suçu kapsamında.

Ne yazık ki saldırılar hastanelerde de sınırlı kalmadı. Cami ve kilise gibi ibadethaneler, üniversite ve okullar vurulan hedefler arasındaydı. İsrail siviller üzerinde beyaz fosfor bombası kullandı ki bu da yine savaş yasalarına aykırı. Teslim olmuş bir kişiyi öldürmek

savaş suçudur, İsrail askerlerinin bu savaş suçunu da işlediklerini gösteren görüntüler servis edildi. Üstelik öldürülen dört Filistinli silahsızdı. Filistinlilerin insanlık dışı, aşağılayıcı bir muameleye maruz kaldığını söylemeye gerek bile yok. Tüm bu savaş suçları karşısında Batı ülkeleri büyük oranda sessiz kalmış durumda. Görünen o ki Avrupa'da hukukun üstünlüğü var ama bu üstünlük İsrail üstü değil!

Batı'nın entelektüel maskesi düşüyor

Bazıları Hamas'ın 7 Ekim saldırılarını bahane ederek bu savaş suçu ve insan hakkı ihlallerini savunmaya çalışıyor. Bunlar içerisinde Almanya'nın belki de yaşayan en ünlü düşünürü Jürgen Habermas da var. Habermas, İsrail'in "Hamas'ın korkunç vahşetine verdiği yanıt"a karşı gelen tepkilerden, özellikle de İsrail'in soykırım ile suçlanması ve Almanya'daki Yahudilerin anti-semitik tepkiler görmesinden, sokakta rahat yürüyememelerinden endişe ediyor. Yahudilerin tepki görmeden Alman sokaklarında yürümesi, Filistinli çocukların yaşaması kadar önemli değil herhalde ki onlara pek değinmiyor. (Bu arada tabi ki İsrail devletinin işlediği suçlardan ilişkisiz Yahudiler sorumlu tutulamaz). Bu ne anlama geliyor acaba? Filistinliler Yahudilerden daha mı az insan mesela Habermas'a göre? Peki ya insan hakkı ihlalleri? Onlar da sanırım Yahudilerin gücenmesinden daha önemli olmasa gerek!

Habermas ve "7 Ekim saldırısı" argümanını kullananlara bir başka temel ilkeyi hatırlatalım; suçun

şahsiliği ilkesi. Kolektif cezalandırma temel bir insan hakkı ihlalidir. Kolektif ceza, geniş bir grup insana, o grubun bir veya daha fazla üyesinin eylemlerine yanıt olarak ceza verilmesini veya sert muamele yapılmasını içerir. Bu ceza şekli suçun şahsiliği ilkesini dikkate almaz. İsrail yılladır ve bu son yaşananlarda da çeşitli saldırıları bahane ederek bütün bir sivil halkı cezalandırmaya kalkmaktadır.

İsrail ordusunun elektrik, yiyecek, yakıt ve suya uyguladığı abluka da dâhil olmak üzere gerçekleştirdiği birçok eylem kolektif cezalandırmaya örnektir. Dördüncü Cenevre Sözleşmesi (Madde 33) kolektif cezalandırmayı açıkça yasaklamaktadır. Habermas Filistinliler'in susuz, yiyeceksiz, yakıtsız, ilaçsız kalmasını tolere edilmez buluyor; ama Almanya Yahudilerinin sokağa rahatça çıkamaması ihtimalinden rahatsız olup da bir bildiri kaleme alma ihtiyacı hissediyor. Eşitlik mi dedi biri?

Ben Batılı entelektüel geleneğe saygı duyan biriyim. Bu gelenek kanaatimce insanlık tarihindeki en zengin ve önemli geleneklerden biridir. Ancak Batılı ülkelerin tarih boyunca bu entelektüel geleneği içselleştirmekten çok retorik ve maske olarak kullandığı kanaatindeyim. Geçmişte bu ilkeleri ihlal ettiklerinde tarih yazımını ve bilgiyi kontrol ederek bundan sıyrılmayı, soykırımları bile unutturmayı beceriyorlardı. Ama internet çağında, bilginin çok daha dağıtılıp depolandığı bu çağda işlerinin o kadar kolay olacağını sanmıyorum. Kim bilir belki de bu ikiyüzlülükleri kendi entelektüel geçmişinde boğulacak.